

Kowalski, Witold Cezariusz

"Die Entwicklung der Universität
Leipzig in den letzten hundert Jahren.
Statistische Untersuchungen. Integra",
Franz Eulenburg, Stuttgart-Leipzig 1995
: [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 42/3-4, 191-192

1997

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Historia polskiego przemysłu naftowego jest niewątpliwym osiągnięciem Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowniczego.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

Franz E u l e n b u r g : *Die Entwicklung der Universitat Leipzig in den letzten hundert Jahren. Statistische Untersuchungen. Integra*. Stuttgart-Leipzig 1995, VI + 227 s., tab., wykresy, fot.

Prezentowana książka: *Rozwój Uniwersytetu w Lipsku w ostatnim stuleciu. Badania statystyczne* jest fotomechanicznym przedrukiem wydanego pod tymże tytułem w 1909 r. dzieła, uzupełnionego obecnie napisanym w czerwcu 1995 r. przez Geralda Wiemersa posłowiem (strony 217–227). Reprint ten wydano kosztem Związkowego Ministerstwa Oświaty, Nauki, Badań i Technologii oraz Saksońskiego Krajowego Ministerstwa Nauki i Sztuki. Świadczy to o wysokiej ocenie w kręgach władz współczesnych Niemiec książki opublikowanej przed prawie stu laty.

Autor prezentowanego dzieła – Franz Eulenburg był wnikliwym statystykiem i dociekliwym ekonomistą o szerokich zainteresowaniach historyczno-socjologicznych. Przed stu laty on sam przeanalizował indeksy i uzupełniające materiały archiwalne w uniwersytetach i różnych innych bibliotekach mieszczących się w ponad 50 miejscowościach na całym niemieckojęzycznym obszarze sięgającym aż do Wiednia. O zakresie wykonanej przez niego pracy świadczy fakt, że on sam przeanalizował dane z dokonanych do 1830 r. półtora miliona wpisów na uczelnie i statystycznie je opracował (oczywiście nie korzystając wówczas z pomocy komputera). F. Eulenburg nie tylko charakteryzuje poszczególne ośrodki nauczania w Uniwersytecie Lipskim i relacje między nimi, lecz także opisuje strukturę socjalną studiujących. Prezentowana książka nadal może być jeszcze dzisiaj uznawana jako cenny materiał pomocniczy nie tylko dla zajmujących się historią uniwersytetów, lecz także studiujących socjologię.

Współczesnemu czytelnikowi tego interesującego reprintsu dołączone posłowie, napisane przez Geralda Wiemersa, ułatwia ocenę przedrukowanego dzieła sprzed wieku na tle aktualnych wymagań stawianych obecnie w Niemczech tego typu opracowaniom oraz przybliża sylwetkę zapomnianego obecnie badacza niemieckiego, zapoczątkowującego przed laty takie badania statystyczno-historyczne i socjologiczne.

Polskiego czytelnika szczególnie zainteresują dane przytoczone w przypisach na stronie 40, mówiące o procentowym udziale studentów Uniwersytetu Lipskiego według ich narodowości. W latach 1410–1422 udział studentów z Polski wynosił

26,7%, podczas gdy studenci z Miśni stanowili 25,0%, z Saksonii 30,1% i z Bawarii 18,2%. W latach 1422–1434 udział studentów z Polski nadal był bardzo duży i wynosił 22,7%, a więc co czwarty student Uniwersytetu Lipskiego pochodził z Polski, gdy z Miśni 27,4%, z Saksonii 26,0% i z Bawarii 23,9%. Z latami udział Polaków malał. W latach 1601–1606 i 1650–1656 wynosił zaledwie 15%, gdy studentów z Miśni było odpowiednio 54% – 58%, z Saksonii 24% – 21% i z Bawarii 8% – 5%. Ostatnie cytowane przez F. Eulenburga dane o studentach z Polski kończą się na latach 1701–1706, kiedy to procentowy udział studentów z Polski w Uniwersytecie Lipskim wynosił jeszcze aż 18%. Niestety z utratą niepodległości nie podaje się udziału studentów z Polski. Studenci ci zaliczeni zostali statystycznie zapewne do studentów z Prus, Rosji i Austrii. Wydaje mi się więc, że być może w imię „czystości” stosowanych metod statystycznych i politycznej „rozwagi” F. Eulenburg stanął na stanowisku *cuius regio, eius natio*, co wynikało z paszportów i nie wymagało zdobywania dodatkowych informacji o studiujących.

W prezentowanym reprimie książki F. Eulenburga przedstawiona została obszernie w ujęciu statystycznym działalność dydaktyczna Uniwersytetu Lipskiego w poprzednim stuleciu. Natomiast jego działalność naukowo-badawcza, a zwłaszcza jego współpraca międzyuczelniana i tym bardziej udział w rozwiązywaniu najistotniejszych problemów światowej nauki, w istocie nie została przedstawiona tak, jak gdyby autor prezentowanego reprimu nie rozróżniał w działalności uniwersytetów sprzężonych ze sobą, choć różnych ich funkcji i zadań, a przede wszystkim: nauczania i rozwoju nauki.

Witold Cezariusz Kowalski
(Warszawa)

Stanisław B o r z y m : *Tło filozoficzne nauki polskiej. Od odzyskania niepodległości do stalinowskiego Pierwszego Kongresu Nauki Polskiej. Przegląd stanowisk*. Warszawa 1995 Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, 88 s.

Na wstępie recenzji pragnę stwierdzić po raz wtóry¹, że autor tej książki należy do grona najwybitniejszych polskich historyków filozofii średniego pokolenia. Opublikował wiele prac poświęconych filozofii XIX i XX wieku, w tym specjalnie polskiej, m.in. książki: *Poglądy filozoficzne Henryka Struwego* (1974); *Bergson a przemiany światopoglądowe w Polsce* (1984); *Filozofia polska 1900–1951* (1991); *Panorama polskiej myśli filozoficznej* (1993).

Wszystkie te książki ugruntowały autorytet Borzyma jako badacza dziejów polskiej filozofii. Napisane one zostały przy tym z zachowaniem formalnych wymogów stawianych pracom badawczym, z odpowiednim instrumentarium w postaci przypisów i bibliografii etc.